

Hogescholen als motor voor brede welvaart in álle Nederlandse regio's

Hogescholen hebben een sterke verbinding met de regio, waarbij onderwijs en onderzoek dicht tegen de samenleving zit. Dit maakt het hoger beroepsonderwijs uniek. Hogescholen vormen de spil in vitale regio's. Hogescholen zijn de belangrijkste leverancier van kwalitatief hoogopgeleide beroepskrachten in de regio. Daartoe bieden zij een breed palet van opleidingen aan, van associate degree en bachelor opleidingen tot masters en pilots met professional doctorate (niveau 5- 8). Door studenten op te leiden met de nieuwste inzichten en technieken zijn hogescholen daardoor de innovatiemotor voor het midden- en kleinbedrijf in de regio. Met hun praktijkgerichte onderzoek leggen zij de verbinding met de regio, en draagt het hbo bij aan het oplossen van (regionale) maatschappelijke opgaven.

Elke Regio Telt

De aanwezigheid van kennisinstellingen (mbo, hbo en wo) is een cruciale schakel in het oplossen van de maatschappelijke vraagstukken en transitie in de regio, dat blijkt ook uit het rapport Elke regio telt. Kennisinstellingen geven een impuls aan lokale, regionale ecosystemen en zijn een voorwaarde voor brede welvaart. In 'Elke Regio Telt!' wordt deze rol van kennis- en onderwijsinstellingen uitgebreid onderschreven. Kennisinstellingen geven volgens het rapport 'een enorme impuls aan de regionale ecosystemen, de verbinding met de arbeidsmarkt en daarmee aan het perspectief voor de inwoners.' Zij fungeren als een magneet voor jongeren en jonge huishoudens, als toeleverancier voor de arbeidsmarkt en als innovatiemotor. Deze rol is van niet te onderschatten waarde.

Waarom is dit van belang?

Uit het rapport 'elke regio telt' blijkt ook dat voor een aantal regio's demografische krimp een serieus probleem is. Demografische krimp en het wegtrekken van jongeren hebben direct effect op de impact die de kennisinstellingen kunnen hebben. Door krimp dreigt een cumulatie van economische en maatschappelijke problemen in perifere regio's. 'Elke Regio Telt!' noemt dit de zogenaamde '**spiraal van verschraling**'. Voorzieningen nemen af, gezinnen en jonge mensen trekken weg waardoor het voorzieningsniveau nog sneller afbrokkelt. De bevolkingsgroei loopt terug in grote delen van Nederland. Het aantal jongeren in Nederland daalt. De hogescholen in de gebieden buiten de Randstad, zoals Zeeland, Groningen, de Achterhoek, Limburg, Friesland, Drenthe en Twente, krijgen als eerste te maken met serieuze krimp, zo'n 20%¹, de verwachting is dat krimp door heel Nederland gaat plaatsvinden. Dat zien we de afgelopen jaren al gebeuren. Hogescholen zijn voor meer dan 80% per student gebonden gefinancierd en hebben gemiddeld 20% stabiele financiering.² Deze sterke student-afhankelijke financiering leidt tot het sluiten van 'onrendabele' opleidingen, minder onderzoek en daarmee tot verschraling van het aanbod in regio's waar de bevolking het sterkst terugloopt. Wanneer er minder studenten zijn wordt het onderwijsaanbod beperkter, studenten die een opleiding elders moeten volgen komen vaak niet terug. Tekort aan uitstroom

¹ CBS en PBL (becijferd dat het aantal jongeren van 15-19 jaar in Nederland met 91.500 jongeren daalt in de periode 2020-2030 (-8,7% voor Nederland als geheel). In een aantal Randstedelijke regio's is nog sprake van bescheiden groei. In de meeste perifere regio's is sprake van meer dan 10% krimp, met percentages boven de 20% in Zuidoost-Friesland, Zuidoost-Drenthe, Noord-Limburg, Noord-Drenthe, Zuidwest-Friesland ende Achterhoek)

² Er is geen duidelijke beleidsmatige en financiële onderbouwing te geven voor de huidige percentages binnen de vaste voet, die de verschillen tussen instellingen (in het hbo, het wo en tussen beide sectoren) verklaart (Berenschot 2021).

betekent tekort aan arbeidskrachten, wat ervoor zorgt dat bedrijven de regio verlaten. Dat versterkt de *braindrain* waarvan nu al sprake is. **Deze vicieuze cirkel moet worden doorbroken.**

Hogescholen zijn – samen met onder andere het mbo en wo - ook een deel van de oplossing. Niet alleen voor dit krimp vraagstuk, maar ook voor andere regionale vraagstukken. De aanwezigheid van hoger en middelbaar beroepsonderwijs kan een belangrijke impuls geven aan regionale ecosystemen, de verbinding met de arbeidsmarkt en daarmee aan het perspectief voor de inwoners, zo blijkt ook uit “Elke regio telt!”³. Het hbo is daarin essentieel als verbinder tussen mbo en wo. Hogescholen zijn **dé motor voor de regio**, als leverancier van uitstekend opgeleide mensen: 85% van de afgestudeerden blijft in de regio werken⁴. Daarnaast doen hogescholen praktijkgericht onderzoek met het bedrijfsleven, mkb en maatschappelijke organisaties, bijvoorbeeld op het gebied van nanotechnologie, zorginnovaties, welvaart in de regio en duurzame energiesystemen, vaak met partners in het mbo en in het wo. Kortom, hogescholen zorgen voor economische activiteit, innovatie in het publieke domein en dynamiek in de regio. **Hogescholen dragen bij aan de brede welvaart van Nederland.** Hogescholen vervullen deze rol maar door krimpende studentenaantallen komt deze rol in het geding. Er is op dit moment geen relatie tussen de toegevoegde waarde van een hogeschool voor de regionale economie en samenleving en de uitgangspunten van het bekostigingsstelsel. Daar zien wij graag verandering in.

Innovatie in de regio

De samenleving staat voor grote transities. Hogescholen dragen bij aan deze transities door concrete toepassingen en oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in de regio te bieden. In dit verband wordt er door het mkb en maatschappelijke organisaties in de regio een steeds groter beroep gedaan op hogescholen om bij te dragen aan de oplossing van praktijkproblemen. Hogescholen kunnen met een korte doorlooptijd praktijkgericht onderzoek doen, waarbij fundamenteel wetenschappelijke inzichten worden gecombineerd met praktijkkennis en -vragen, en zo oplossingen en toegepaste kennis ontwikkelen die direct bijdragen aan de maatschappelijke transities. Hogescholen hebben de afgelopen jaren flink geïnvesteerd in praktijkgericht onderzoek. Aangezien de financiering van praktijkgericht onderzoek ontoereikend is in verhouding tot de maatschappelijk vraag zoals ook het PWC-rapport over de bekostiging van het hoger onderwijs (2021) bevestigde, wordt een deel van dit onderzoek gefinancierd uit de marges van de onderwijsbekostiging. Volgens de monitor praktijkgericht onderzoek van het Rathenau Instituut (2024) was de bijdrage van hogescholen 58% hoger dan de ontvangen rijksbijdrage voor onderzoek uit de eerste geldstroom. Het gaat om een overschrijding van 71 miljoen euro. De daling van het aantal studenten zal leiden tot minder mogelijkheden voor hogescholen in hun regio's praktijkgericht onderzoek te financieren, want ook deze middelen zijn studentafhankelijk. **In sommige van onze regio's is de hogeschool zelfs de enige kennisinstelling in de omgeving en krimp van deze instellingen leidt direct tot minder regionaal innovatievermogen.**

³ Zie ook de motie van de leden Krul en Peters van 24 mei 2023 over het borgen van opleidingsaanbod in de regio.

⁴ Vereniging Hogescholen, <https://www.vereniginghogescholen.nl/themas/hogescholen-en-regionale-kennisontwikkeling>

Wat is er nodig?

- Een **structurele oplossing in een financieringsmodel** dat bijdraagt aan de **brede welvaart** van Nederland. Leg de regionale functie van hogescholen vast in de WHW en stel hiervoor financiering beschikbaar. Markeer hierdoor de rol van hogescholen in het regionale onderwijs-, innovatie- en kennisecosysteem in de wet en de bekostiging. Tevens stellen we voor om een groter deel te financieren op basis van **een vaste voet** dan nu het geval is.
- We willen een vaste voet vergelijkbaar met het gemiddelde van de universiteiten. De vereniging Hogescholen heeft hiervoor al uitgewerkte voorstellen gedaan aan de minister van OCW. De huidige verschillen tussen hbo en wo kunnen niet rationeel worden verklaard. Met stabiele financiering en een hogere vaste voet is de bekostiging minder afhankelijk van (afnemende) studentenaantallen, zodat de noodzakelijke onderwijs- en onderzoek infrastructuur in stand kan worden gehouden.
- Voorzie aanvullend in een **regeling** die eraan bijdraagt om **kwetsbare/vitale opleidingen met een belangrijke regionale functie** in stand te houden of te ontwikkelen. Hierdoor blijft in elke regio een breed aanbod van hbo (niveau 5-8) toegankelijk. En stel een budget beschikbaar voor hogescholen die door specifieke regionale ontwikkelingen een extra financiële **impuls nodig** hebben om de regionale rol te kunnen blijven vervullen.
- **Meer structurele middelen voor praktijkgericht onderzoek** met een stabiele basis, door (1) het structureel maken van de middelen voor praktijkgericht onderzoek uit het Fonds voor Onderzoek en Wetenschap, door (2) het ophogen van de rijksbijdrage onderzoek aan hogescholen.
- Waar het gaat om de beoordeling van de macrodoelmatigheid van nieuwe opleidingen zou de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs **de regiorelevantie van nieuw aanbod** mee moeten wegen.